

**ПОДІЛЛЯ
ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ**

ВИПУСК ШІСТНАДЦЯТИЙ

ТОМ ДРУГИЙ

**Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра української філології**

ПОДІЛЛЯ.

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск шістнадцятий

Том другий

Електронний збірник наукових праць

**Хмельницький
2023**

УДК 908(477.43)

ББК 26.891

П 44

Поділля. Філологічні студії: електронний збірник наукових праць. Головний редактор Торчинський М. М. Хмельницький, 2023. Випуск шістнадцятий. Том другий. 145 с.

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри української філології Хмельницького національного університету (протокол № 13 від 17 травня 2023 року).

Редакційна колегія: М. М. Гавриш, В. А. Папушина, І. В. Приймак, Н. М. Торчинська, М. М. Торчинський (головний редактор, відповідальний за випуск), І. Б. Царалунга, О. М. Юцишина, А. М. Янчишин.

Збірник наукових праць містить статті магістрантів, викладачів, вихователів, присвячені аналізу проблем, пов'язаних із вивченням мови, літератури та методик їх викладання в навчальних закладах.

Для мовознавців, літературознавців, методистів, учителів та усіх, хто цікавиться філологічними питаннями.

ББК 26.891

П 44

© Автори статей, 2023

© Хмельницький

ЗМІСТ

	Стор.
<i>Андрухович Іванна.</i> Структура власних назв українських народних казок.....	6–12
<i>Бень Олена.</i> Казка як один із засобів розвитку мовлення дошкільників.....	13–16
<i>Губар Анастасія.</i> Міліті-псевдонім як об'єкт наукового дослідження.....	17–21
<i>Євин Максим.</i> Українська мова в сучасному футболі: соціолінгвістичний аспект.....	22–26
<i>Зелінська Жанна.</i> Роман В. Кожелянка «Конотоп» як зразок прози «альтернативної» історії.....	27–31
<i>Кашиперук Наталія.</i> Використання пейзажу як засобу психологізму в романі В. Підмогильного «Місто».....	31–35
<i>Кузьмінська Марія.</i> «Острозький літопис» XVII ст. як джерело вивчення історії української мови.....	36–40
<i>Набухотна Юлія.</i> Особливості вивчення поетонімів у закладах вищої освіти (на прикладі творчості В. Шкляра).....	41–45
<i>Нейман Віта.</i> Псевдопоетоніми тревелогу Макса Кідрука «На Зеландію!»: мотиваційний аспект.....	46–50
<i>Пустовіт Олександр.</i> Вивчення особових імен: теоретичний аспект.....	51–54
<i>Рожнятовська Каріна.</i> Систематизація бібліонімів за дериваційними особливостями (на матеріалі назв творів Лесі Українки).....	55–59
<i>Ряба Світлана.</i> Інтертекстуальне прочитання роману Ю. Яновського «Майстер корабля».....	60–70
<i>Торчинська Наталія.</i> Проблема оформлення бібліографічного опису у студентських наукових текстах.....	71–78
<i>Торчинський Михайло.</i> Займенник у системі частин мови: проблемні питання.....	79–92
<i>Храпак Тетяна.</i> Постать Ольги Кобилянської в художній літературі XXI століття.....	93–96
<i>Шевчук Марія.</i> Чорнобильська тема в сучасній українській літературі.....	97–101
<i>Шмалій Елла.</i> Семантика та символіка білого, чорного та червоного кольорів в українських стрілецьких піснях.....	102–110

<i>Юцишина Оксана.</i> Навчання лексики української мови іноземних громадян (досвід Хмельницького національного університету).....	111–117
<i>Янчишин Анатолій.</i> Особливості вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».....	118–123
<i>Яцик Інна.</i> Мовна ситуація на півдні і сході України після російського вторгнення 24 лютого 2022 року.....	124–131
<i>Яцій Василь.</i> Про походження деяких ойконімів Попаснянського району Луганської області (матеріали до історико-етимологічного словника ойконімів України).....	132–145

*Михайло ТОРЧИНСЬКИЙ, доктор філологічних наук,
професор кафедри української філології
Хмельницького національного університету*

ЗАЙМЕННИК У СИСТЕМІ ЧАСТИН МОВИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

У статті визначено диференційні ознаки займенника як повнозначної відмінюваної частини мови, яка має спільні ознаки з іменником, прикметником або числівником. Простежено історію виокремлення цього класу слів, трансформацію термінозначень, сучасне бачення займенника в наукових працях провідних граматистів України. Пропонується відмовитися від існування займенника як частини мови, натомість віднісши такі слова до займенникових іменників, прикметників, числівників і прислівників.

Ключові слова: *займенник, займенникові іменники, прикметники, прислівники й числівники, морфемна будова, морфологічні особливості, семантика, синтаксична роль.*

Основоположною в морфології є систематизація частин мови, що переважно здійснюється на основі чотирьох критеріїв: лексичного значення, словозміни, синтаксичної ролі й частково морфемної будови (або словотвору). І якщо щодо виокремлення іменників, прикметників, дієслів і прислівників практично немає питань, то такої єдності до визначення займенників у вітчизняному мовознавстві немає: одні дослідники кваліфікують їх як частину мови, інші заперечують їх існування. Таким чином, потреба усталити місце займенника в класифікації частин мови в україністиці й визначає **актуальність теми** нашої праці.

Основна **мета** дослідження – проаналізувати граматики кращих вітчизняних лінгвістів на предмет визначення ними місця займенника в системі частин мови й запропонувати власне бачення цієї проблеми на основі визначальних характеристик таких слів.

Традиційно **займенники** (*тут і далі наше виділення жирним шрифтом займенника – М. Т.*) кваліфікують як «... слова, що вказують на предмети, ознаки або кількості, не називаючи їх» [24, с. 221]. За цією ознакою займенники

поділяють на **узагальнено-предметні** (субстантивні, з іменниковим типом відмінювання: *я, себе, хто, щось*), **узагальнено-якісні** (ад'єктивні, з прикметниковим типом відмінювання: *мій, такий, чий-небудь, всякий*) та **узагально-кількісні** (нумеральні, з числівниковим типом відмінювання: *скільки, стільки, скільки-небудь, ніскільки*). Подібними є й відзайменникові прислівники (по суті, **узагальнено-обставинні**, або адвербіальні займенники, які є незмінними: *там, всюди, як, тоді*).

За значенням займенники класифікують на дев'ять розрядів: **особові** (*я, ти, ми, ви*), **особово-вказівні** (*він, вона, воно, вони*), **зворотний** (*себе*), **присвійні** (*мій, твій, його, її, наш, ваш, їх(ній), свій*), **вказівні** (*той, цей, такий, стільки*), **означальні** (*весь, сам, всякий, кожний, інший*), **питально-відносні** (*хто, що, який, чий, котрий, скільки*), **заперечні** (*ніхто, ніщо, ніскільки...*) і **неозначені** (*будь-хто, який-небудь, абищо...*).

Усі займенники змінюються за відмінками, узагальнено-якісні й особово-вказівні – за родами й числами, а особові – за особами й числами.

Узагальнено-предметні займенники в реченні переважно виступають підметами (***Я** читаю книгу*) або додатками (*Побачив **себе** у дзеркалі*); узагальнено-якісні – означеннями (***Той** день був сонячним*) або іменними частинами складених іменних присудків (*Він **мій***), а узагальнено-кількісні – частинами складених підметів (***Скільки** студентів сьогодні відсутні?*) тощо.

Займенники бувають непохідними (*я, ми*) або утвореними префіксальним (*ніхто, дещо*), постфіксальним (*щось, скільки-небудь*), флективним (*такий, який*) способами.

Така частина мови виділялася ще в античних граматиках. Зокрема, у Стародавній Греції представники школи стоїків (III ст. до н. е.) розрізняли, крім власного й загального імені, дієслова і сполучника, ще й так званий член, яким були вказівні, питальні, відносні й неозначені **займенники** та артиклі. Пізніше, у II ст. до н. е., Аристарх Самофракійський і Діонісій Фракійський серед восьми частин мови назвали й **займенник**. У латинських граматиках переважно

розрізнялися десять частин мови, а серед них – і **займенник (pronomen)** [6, с. 20–21; 24, с. 83–84]. Такі термінозначення, іноді зі збереженням певної співзвучності, збереглися в багатьох європейських національних мовах (наприклад, в англійській – **pronoun**, в німецькій – **Pronomen**), проте у слов'янських мовах найменування займенника, як і інших частин мови, більш орієнтовані на власне мовну основу (в поляків – **zaimiek**, у чехів – **zájmeno**).

У вітчизняному мовознавстві (на матеріалі старослов'янської, церковнослов'янської й української (в часи перебування України у складі Російської імперії – малоросійської) мов займенник спочатку ідентифікувався терміном «**местоіменіє**» у різних модифікаціях. Однак спочатку відзначимо, що в старослов'янській мові **займенник**, разом з іменником прикметником і числівником, належав до імен [33, с. 37].

В одній із найбільш давніх власне граматичних слов'янських праць – трактаті «Книга Івана Дамаскіна філософська про вісім частин слова» – займенник, як і інші вісім частин мови, мав грецький відповідник: **мѣсто имени** (грец. *αὐτωνομίᾱ* – < *αὐτι* «замість», *ὀνομα* «ім'я»). Така ж словосполука (**мѣсто имене**) представлена у продовженні трактату «Сказання про три частини слова» [22].

У граматиці, надрукованій 1591 р. у Львові, яку традиційно називають «Адельфотес», ця словосполука була замінена складним словом **мѣстоима** [22].

Аналогічно кваліфікує займенник («**мѣстоима**») і Л. Зизаній у «Граматиці», виданій у Вільно 1596 р. [14], та М. Г. Смотрицький («**Мѣстоіменіє**») у «Грамматіки СлавенскиА правилноє Свнтагма», надрукованій 1619 р. в Єв'ї неподалік від Вільно [28, с. 20].

І. Ужевич, автор наукової праці «Грамматика словенська» (1643 р.), в якій аналізується граматична система української мови XVII ст., прийнявши систему М. Смотрицького, позначив, проте, займенник терміном «**Pronomine**». Книга була латиномовною; відповідно, й особові, зворотний, присвійні та інші

розряди займенників названі латиницею, хоча приклади – слов'янські (*мы, себе, той*) [8, с. 37–42].

Підсумовуючи місце займенника в системі частин мови того періоду, С. П. Бевзенко в «Історичній морфології української мови: нариси із словозміни та словотвору» зазначив: «У складі імен виділялися окремо **іменники, прикметники і займенники**, з яких останні хоч і були близькі до перших двох, але своєю семантикою, як і в сучасних мовах, відчутно відрізнялися від них» [1, с. 12].

О. П. Павловський у «Граматиці...», виданій 1818 р. в Санкт-Петербурзі, в українській мові теж виділив вісім частин мови, зокрема й займенники («**существительныя и прилагательныя мѣстоименія**») [23, с. 25–26],

О. О. Потебня, автор багатотомної праці «Із записок з російської граматики» [25], характеризуючи частини мови, зазначив, що такими можна вважати лише слова з лексичним значенням, які є членами речення, і це іменники, прикметники, числівники, дієслова, **займенники**, прислівники), а формальні слова (прийменники, сполучники, частки й допоміжні дієслова) не є частинами мови. Описуючи історію становлення імен, «... дослідник вказує на спільність походження іменника і прикметника, які в доісторичний період розвитку людства не диференціювалися... Близькими до іменників та прикметників, на думку О. О. Потебні, є **займенники** й числівники. Однак іменники завдяки втраті ранньої атрибутивності в сучасних слов'янських мовах менше протиставлені **займеннику**, ніж у період, коли іменник та **займенник** чітко не диференціювалися між собою» [11, с. 306].

Значно більше граматик у ХІХ ст. було надруковано в Західній Україні, відповідно, удосконалювалася й систематизація частин мови, навіть попри те, що багато праць було написано польською, німецькою, латинською, угорською мовами. Водночас ілюстративний матеріал часто наводився українськомовний. Наприклад, у «Граматиці російської мови» Я. Головацького (1849 р.) в розділі «О **Мѣстоименіахъ**» трапляються приклади займенників *такій, той, якій* [5, с. 115–128]. У «Граматиці славо-рутенській» М. Лучкая надрукованій 1830 р.

латинською мовою в Будині, назви частин мови подаються латиницею й кирилицею та підкріплюються зразками розмовного мовлення: **Pronomen** (**мѣстоименіє**: *он, ты*) [34, с. 69–75]. Термін «займенник» якраз у цей час було «... уперше введено в додатках «Оупражненія граматичніи», що містилися у кінці кн. «Руска языкоучебна читанка» (Відень, 1863) і в граматиці «Мала грамматика языка руского для школь головных» Г. Шашкевича (Відень, 1865). Сучас. написання термін набув в «Українській граматиці» Є. Тимченка (ч. 1, К., 1907)» [32, с. 188].

У ХХ ст. граматична система української мови остаточно стабілізувалася. Звичайно, ще були певні хитання щодо належності слів до певних частин мови, та й термінопозначення окремих груп слів іноді відрізнялися, особливо на початку століття, і це стосується як Центральної, так і Західної України.

Наприклад, у третьому виданні «Граматики руської мови» (1914 р.). Ф. Гартнер так вказав на займенник: «**заіменники**, що самі не іменують особи або речі, але вказують на них і таким чином стоять замість імен» [7, с. 45]. І. С. Нечуй-Левицький у «Граматиці українського языка» (1913 р.) використав термін «**займення**» [21, с. 10]. У брошурі «Грамматична термінологія і правопис, ухвалені Комісією мови при Українському товаристві шкільної освіти в Києві» (1917 р.), створеній як перекладний (російсько-український) словничок, пропонується такий відповідник: «**мѣстоименіе – займенник**» [10]. У перевиданій 1917 р. «Українській граматиці» Є. Тимченко так характеризує займенник: «**займенник**, часть мови, що заступає ймення, цеб-то речівник, прикметник і числівник, і відмінює ся відповідно речівникам або прикметникам» [31, с. 8]. Подібною є й дефініція В. Сімовича, наведена у «Граматиці української мови для самонавчання в допомогу шкільній науці» (1919 р.): «Слово, що його можна покласти за іменик, замість іменика, замість предмету, особи, речі, й т. д. – це **заіменик**» [27, с. 27].

Остаточно було упорядковано типологію частин мови, яка, за невеликими винятками, звична для більшості носіїв української мови, лише в 1930-их роках,

і навіть розгул сталінської реакції не призвів до занепаду в розвитку української граматичної системи. Що стосується займенника, то, наприклад, його визначення в підручнику для нефілологічних факультетів і вчительських інститутів УРСР «Курс сучасної української мови» (1948 р.) Б. М. Кулика є науково достовірним: «**Займенник** має значення іменника, показуючи на нього в мові ..., або прикметника, показуючи на ознаку предмета ..., або числівника, показуючи на число чи порядок предметів» [18, с. 87–88].

Така ж типологія частин мови усталилася в закордонних посібниках, однак зазначимо, що займенник автори могли подавати більш ускладнено, як-от П. Ковалів, який поділяв їх на чотири класи: **займенники іменникові** (*він, щось*), **прикметникові** (*мій, увесь*), **числівникові** (*скільки, стільки*) і **прислівникові** (*де, ніколи*) [16, с. 48–49].

Уже в 50–60-их роках ХХ ст. починають звучати пропозиції щодо усунення займенника з переліку частин мови. Заперечував, зокрема, існування займенника в цій систематизації І. К. Кучеренко [19; 20].

М. А. Жовтобрюх і Б. М. Кулик у «Курсі сучасної української мови» (1965 р.), характеризуючи класифікацію частин мови, зробили екскурс і в історію такого поділу слів, звідки видно, що аналогічні думки раніше висловлювали російські граматисти. Так, О. О. Шахматов (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) відніс до неповнозначних частин мови **займенники**, числівники і займенникові прислівники. Натомість В. О. Богородицький (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.) до повнозначних із самостійним значенням зарахував іменники, дієслова й **особові займенники**, а до повнозначних із меншою самостійністю значення – прикметники, числівники й **означально-вказівні займенники**, залежні від іменників [12, с. 211–212].

В академічному курсі «Сучасна українська літературна мова. Морфологія», виданому 1969 р. за редакцією І. К. Білодіда, теж наводяться твердження російських мовознавців, які заперечували існування займенника як частини мови: «Так, на думку О. М. Пешковського, в російській мові **займенники** не

становлять частини мови, на основі формальної подібності до відповідних частин мови слова *я, ти, він, вона, хто, що* слід вважати **займенниковими іменниками**, *мій, твій, який, чий, інший, цей, той* – **займенниковими прикметниками** так, як слова типу *по-моєму, по-твоєму, як, так, де, там, тоді* – **займенниковими прислівниками**.

Подібно кваліфікують **займенники** в російській мові П. Фортунатов, Д. Ушаков, М. Дурново, М. Петерсон, в українській мові – І. Кучеренко та ін.

В. В. Виноградов як окрему частину мови в російській мові виділяє тільки **предметно-особові займенники**, до яких зараховує співвідносні з іменником особові, зворотний, питально-відносні, неозначені і заперечні **займенники**» [29, с. 265].

Водночас в академічній граматиці стверджується, що традиційне трактування займенника як окремої частини мови «... характерне для більшості сучасних курсів граматики» [29, с. 265]. Також зазначається, що «велику окрему групу становлять **прислівники займенникового походження**. Їх співвідносність із **займенниками** часто встановлюється досить умовно, бо морфемний склад цих прислівників з погляду словотвору сучасної мови визначити не можна, тому їх іноді називають власними, або первинними» [29, с. 455].

Згодом І. Р. Вихованець на основі семантичних, синтаксичних і морфологічних ознак слова виділив одиниці, «... які позбавлені частиномовних рис. Це... **займенники**, що за синтаксичними, семантичними і морфологічними показниками не утворюють окремої частини мови, а становлять підклас іменників, прикметників або прислівників з додатковими семантичними (семантикою вказівності) і синтаксичними (засобом зв'язку висловлювань у тексті)» [3, с. 40]. І. Р. Вихованець, проте, не назвав займенникових числівників (*скільки-небудь, стільки*).

Ігнорування займенників у складі частин мови посилилося після проголошення незалежності України, хоча варто відзначити й наявність певного розриву між систематизаціями, які практикуються у шкільній і

наближеній до неї вишівській освіті, та типологіями частин мови, які пропонують академічні видання, до яких можна віднести енциклопедичні та словникові праці (проте можливі й окремі винятки з цього твердження).

Наприклад, у підручнику для шостого класу (автори – О. Глазова і Ю. Кузнецов) подано таблицю «Частини мови», в якій названо самостійні частини мови: іменник (*хто? що?*), прикметник (*який? чий?*), **займенник**, числівник (*скільки? котрий?*), дієслово (*що робить? що робив? що робитиме?*) і прислівник (*де? куди? коли? чому? як? :*); службові: прийменник, сполучник, частка, а також вигук [4, с. 95].

У підручнику «Сучасна українська літературна мова», підготовленій за редакцією С. О. Карамана, **займенником** «... називається частина мови, яка узагальнено вказує на предмети, ознаки або кількісність, не називаючи їх», і розрізняються **займенники**, співвідносні з назвами предметів, ознак або кількості [15, с. 236–237].

Натомість у «Граматичі сучасної української літературної мови. Морфології», виданій 2017 року за редакцією К. Г. Городенської, як окремої частини мови **займенника** вже немає, а **займенникові іменники, прикметники, числівники і прислівники** розглядаються у складі відповідно іменників, прикметників, числівників і займенників [9, с. 225, 297, 361, 497]. Немає **займенника** як частини мови у підручниках «Граматика української мови. Морфологія» (1993 р.) Безпояско О. К., Городенської К. Г. та Русанівського В. М. [2] і «Сучасна українська мова. Морфологія» (2013 р.) за редакцією Мойсієнка А. К. [30]. А в енциклопедії «Українська мова» зазначено: «**З.** кваліфікують як слова, що входять до складу різних частин мови (у ролі їхніх підкласів) відповідно до своїх значенневих, морфол. і синтакс. ознак» [32, с. 189]. «З цього погляду можна виділити 4 типи **займ. слів**: займенникові іменники, займенникові прикметники, займенникові числівники, займенникові прислівники» [32, с. 188].

Як бачимо, існує діаметрально протилежне бачення займенника як частини мови, що, безумовно, пов'язане з критеріями визначення цих класів слів, яких

переважно називають чотири: це має бути спільність «... а) загальнокатегоріального (частиномовного) значення; б) морфологічних категорій і парадигматики; в) морфемного складу і словотворчих засобів; г) синтаксичних функцій» [15, с. 176–177], або «...а) узагальненого (загальнокатегорійного) значення, абстрагованого від конкретних морфологічних та лексичних значень слів цього класу; б) морфологічних категорій; в) основних синтаксичних функцій; г) словотвірних властивостей» [13, IV, с. 158]. Відмінностей між атрибутами, названими в підручнику «Сучасна українська літературна мова» за редакцією С. О. Карамана та у «Словнику сучасної лінгвістики: поняття і терміни» А. П. Загнітка, майже немає, проте немає і єдності в тому, який критерій повинен бути основним. Наприклад, В. М. Русанівський, автор словникової статті «Частини мови» в енциклопедії «Українська мова», стверджує: «Одні дослідники поділяють слова на Ч. м., віддаючи перевагу їх лексичному значенню, інші – їхній форм. структурі. Загальноприйнята класифікація, в основу якої покладено морфол. принцип, що доповнюється синтакс. і лекс.-семантичним» [32, с. 788]. М. Я. Плющ віддає перевагу синтаксичному критерію: «Виведення на перше місце синтаксичного критерію цілком правомірне, якщо брати до уваги функціонування слів (та форм їх) у мовленні ...» [24, с. 84–85]. М. П. Кочерган пише, що «із трьох ознак традиційно на перше місце ставлять морфологічні» [17, с. 246], а також зауважує, що «не всі частини мови виділяють за одним принципом. Якщо, скажімо, іменник, прикметник, дієслово, прислівник виокремлюють за морфологічними і, відповідно, синтаксичними ознаками, то **займенники** і числівники – за логіко-семантичною (поняттєвою) ознакою» [17, с. 247], і тому «...невипадково в лінгвістичних працях виділяють **займенники-іменники, займенники-прикметники, займенники-числівники, займенники-прислівники...**» [17, с. 247].

Своєрідним підсумком цієї «дискусії» може бути думка С. В. Семчинського, який, по-перше, вказав, «... що класифікація слів на

частини мови за кожним із названих критеріїв буде різною. Так, виділення числівника і **займенника** є справедливим з погляду семантичного критерію, однак воно не є необхідністю з погляду синтаксичного критерію. Більше того, різні розряди **займенників** і числівників потрапляють до різних частин мови» [26, с. 152–153].

Виходячи з наведених аргументів, маємо більше підстав не виокремлювати **займенник** як частину мови, оскільки він вказує на предмет, ознаку або кількість, але на називає їх, тобто фактично лексичне значення відсутнє (можна також вважати, що воно збігається із семантикою іменників, прикметників або числівників).

Аналогічними є морфологічні ознаки трьох різновидів **займенників**. У субстантивних (узагальнено-предметних) вони частково уподібнюються до іменникових (насамперед це стосується відмінювання займенників за відмінками, проте здебільшого немає категорій роду й числа; особові займенники мають категорію особи; відмінкові закінчення часто схожі на прикметникові: *до нього, ним*, як і *зеленого, зеленим*). Більш подібні до прикметників узагальнено-якісні займенники (насамперед відмінюванням за родами, числами й відмінками); до числівників – узагальнено-кількісні (відмінюються лише за відмінками, як, наприклад, неозначено-кількісний числівник *кілька*); зрештою, уже давно на основі спільної ознаки (незмінності) до прислівників віднесені узагальнено-обставинні займенники (або відзайменникові прислівники, на зразок *там, тоді*).

Синтаксична роль теж не може бути визначальним чинником, тому що вона збігається із синтаксичною функцією тією частини мови, з якою співвідноситься займенник.

Зрештою, багато займенників є непохідними, а їхня морфемна будова не дає підстав виокремлювати їх як окрему групу слів.

Отже, більш доцільно віднести займенники до складу інших частин мови, зокрема:

до **займенникових іменників** – особові займенники *я, ти, ми, ви*; особово-вказівні *він, вона, воно, вони*; зворотний займенник *себе*; питально-відносні *хто, що*; неозначені займенники *абихто, дехто, щось, будь-хто, що-небудь, казна-хто, хтозна-що* та ін. Спільними з іменниками є насамперед семантика, синтаксична роль і частково – морфологічні особливості;

до **займенникових прикметників** – присвійні займенники *мій, твій, наш, ваш, його, її, їх(ній), свій*; означальні *весь, сам, всякий, кожний, інший*; вказівні *той, цей, такий*; питально-відносні *який, чий, котрий*; заперечні *ніякий, нічий, нікотрий, жоден*; неозначені *який-небудь, будь-чий, котрийсь, абиякий, дечий* та ін. Спільними з прикметниками є семантика, морфологічні особливості, синтаксична роль;

до **займенникових числівників** – вказівний займенник *стільки*, питальний *скільки*, заперечний *ніскільки*, неозначені займенники *будь-скільки, скільки-небудь*. Спільними з неозначеними числівниками є семантика, особливості відмінювання та синтаксична роль;

до **займенникових прислівників** – декілька їхніх розрядів, співвідносних із займенниками, як-от: питально-відносні *чому, як, куди, коли, де*; означальні *по-іншому, всюди, завжди*; особові *по-моєму, по-твоєму, по-вашому*; зворотний *по-своєму*; вказівні *тут, там, так, тоді*; заперечні *нікуди, ніяк, нізащо, ніколи*; неозначені *колись, коли-небудь, чомусь, хтозна-куди* та ін. Їх усіх об'єднує спільне походження та значення, а загалом із прислівниками – відсутність відмінювання та синтаксична роль.

Безперечно, важко звикнути до думки, що ми можемо позбутися займенника як частини мови, однак, по-перше, такі слова нікуди не зникають, а просто переходять з одного класу в інший, де простежується більше спільних їхніх особливостей; по-друге, процес розвитку мови безперервний, і не завжди він має бути пов'язаний з ускладненням її системи, а часто, навпаки, зі спрощенням. Головне – щоб об'єктивно враховувалися особливості тих чи інших мовних одиниць.

На часі з'ясування місця в системі частин мови насамперед числівників, прислівників, дієслівних зв'язок та модальних слів.

Список використаної літератури

1. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови: нариси із словозміни та словотвору. Ужгород: Закарпатське обласне книжно-газетне видавництво, 1960. 415 с.

2. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: підручник. Київ: Либідь, 1993. 336 с.

3. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1988. 256 с.

4. Глазова О. П. Українська мова: підручник для 6 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Освіта, 2014. 240 с.

5. Головацкий Я. Грамматика русского языка. Львов: Напечатано черенками Института Ставропигиянского, 1849. 224 с.

6. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підручник. Київ: Академія, 2004. 335 с.

7. Граматика руської мови. Уложили Степан Смаль-Стоцький і Федір Гартнер. Третє перероблене видання. Відень, 1914. 203 с.

8. Граматика слов'янська Івана Ужевича. Підготували до друку Білодід І. К. і Кудрицький Є. М. Київ: Наукова думка, 1970. 459 с.

9. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О.; за редакцією Городенської К. Г. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

10. Граматична термінологія і правопис, ухвалені Комісією мови при Українському товаристві шкільної освіти в Києві. Київ, 1917. 20 с.

11. Довбня Л. Е. Постать О. О. Потєбні в історії українського та російського мовознавства. *Наукові записки з української історії*: збірник наукових статей. Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-

Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2012. Випуск 32. С. 303–307.

12. Жовтобрюх М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української мови. Київ : Радянська школа, 1965. Частина I. 424 с.

13. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк : ДонНУ, 2013. Т. 1. 402 с. Т. 2. 350 с. Т. 3. 426 с. Т. 4. 388 с.

14. Зизаній Л. Грамматика словенска. Вільно, 1596. 180 с. (Факсимільне перевидання підготовлене Німчуком В. В. Київ : Наукова думка, 1980).

15. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник. За редакцією Карамана С. О. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.

16. Ковалів П. Грамматика української мови. Мюнхен : Друкарня Дмитра Сажина, 1946. 148 с.

17. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 463 с.

18. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови: підручник для нефілологічних факультетів педагогічних і вчительських інститутів УРСР. Київ : Радянська школа, 1948. 331 с.

19. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови. Друге питання. Вінниця : Поділля, 2003. 464 с.

20. Кучеренко І. К. Теоретичні питання граматики української мови. Київ : Видавництво Київського університету, 1961. Ч. 1. Морфологія. 172 с.

21. Нечуй-Левицький І. Грамматика українського языка. Київ, 1913. Ч. I: Етимологія. 166 с.

22. Німчук В. Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. Київ : Наукова думка, 1985. URL: <http://litopys.org.ua/nimchuk/nim.htm> (дата звернення: 05.01.2023).

23. Павловскій А. Грамматика малороссійскаго наречія, или Грамматическое показаніе существеннейшихъ отличій, отдалившихъ малороссійское наречіе отъ чистаго россійскаго языка, сопровождаемое разными

по сему предмету замечаніями и сочиненіями. СанктъПетербургъ : Типографія В. Плавильщикова, 1818. 108 с.

24. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с.

25. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике: в 4 т. Москва : Учпедгиз, 1958. Т. 1–2. 536 с; Москва : Просвещение, 1968. Т. 3. 551 с; 1985. Т. 4. Вып. 1. 287 с.; Вып. 2. 406 с.

26. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. Видання друге. Київ : АТ «ОКО», 1996. 416 с.

27. Сімович В. Граматика української мови для самонавчання в допомогу шкільній науці. Київ, Ляйпціг, Коломия : Українська накладня, 1919. 584 с.

28. Смотрицькій М. Грамматіки Славенскія правильное Свнтагма. Єве : Типографія Виленского братства, 1619. 492 с. (Факсимільне перевидання підготовлене Німчуком В. В. Київ : Наукова думка, 1979).

29. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. За редакцією Білодіда І. К. Київ : Наукова думка, 1969. 583 с.

30. Сучасна українська мова: Морфологія : підручник. Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В.; за ред. Мойсієнка А. К. Київ : Знання , 2013. 524 с.

31. Тимченко Є. Українська граматика. Друге видання. Київ : Друкарня Університету Святого Володимира Акціонерного Товариства друкарського і видавничого діла Н. Т. Корчак-Новицького, 1917. 168 с.

32. Українська мова. Енциклопедія. Редколегія: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. 821 с.

33. Царалунга І. Б. Старослов'янська мова: навчальний посібник. Львів : Новий Світ–2000, 2007. 188 с.

34. Grammatica slavo-ruthena: seu vetero-slavicae, et aktu in montibus carpathicis parvo-russicae, seu dialecti vigentis lingve. Edita per Michaelem Lutskay. Budaе : Typis reg. universitatis pestiensis, 1830. 210 s.